

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Nacionalinės trečiojo amžiaus universitetų asociacijos projektas

TREČIOJO AMŽIAUS UNIVERSITETAS AKTYVAUS SENĖJIMO AKADEMIJA

Medicininė pagalba: ką reikia žinoti vyresnio amžiaus žmonėms?

1. Pirminė ambulatorinė asmens sveikatos priežiūra: **šeimoms gydytojo** arba gydytojų komandos (vidaus ligų gydytojo, vaikų ligų gydytojo, akušerio ginekologo ir chirurgo kartu) teikiamos paslaugos, pirminė ambulatorinė **odontologinė** sveikatos priežiūra ir pirminė ambulatorinė **psichikos** sveikatos priežiūra

1.1. Šeimoms gydytojų paslaugos.

Šeimoms gydytojas ne tik tiria, gydo, bet ir pataria, kaip sveikai maitintis, sportuoti, primena, kada reikia pasitikrinti pagal ligų prevencijos programas. Neaiškiais atvejais – siunčia pacientus pas gydytoją specialistą dėl konsultacijos arba į ligoninę.

1.2. Šeimoms gydytojų vizitai į namus

Pacientams, kuriems dėl sunkios sveikatos būklės sudėtinga atvykti į gydymo įstaigą, kur jiems turi būti atliktos procedūros, paslaugos gali būti teikiamos namuose. Gydymo paslaugos namuose gali būti teikiamos pacientams, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos ar nuolatinės priežiūros poreikis, taip pat pacientams, kuriems yra atlikta tracheostoma ar gastrostoma. Gydymo paslaugas namuose gali teikti tiek šeimos gydytojas, tiek slaugytojas. Šeimoms gydytojas atlieka vizitus į namus pas **draustus, prie klinikos prisirašiusius pacientus**.

Siuntimą gauti gydymo paslaugas namuose, kurių išlaidos apmokamos Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis, išduoda šeimos medicinos arba pirminės psichikos sveikatos priežiūros paslaugas teikiantis gydytojas. Tad pirmiausia reikėtų kreiptis į šeimos gydytoją, kuris įvertinęs pacientės būklę spręs dėl gydymo paslaugų namuose būtinumo.

1.3. Slaugos paslaugos namuose

Tai asmens sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos pacientų namuose, siekiant užtikrinti slaugos paslaugų prieinamumą, tęstinumą, tenkinant paciento slaugos poreikius namų sąlygomis, skatinant paciento savirūpą bei gerinant paciento gyvenimo kokybę. **Siuntimą ambulatorinės slaugos paslaugoms namuose gauti išrašo paciento šeimos gydytojas**. Jas teikia bendruomenės ir bendrosios praktikos, ir išplėstinės praktikos, ir psichikos sveikatos slaugytojai, slaugytojo padėjėjai, kineziterapeutas. Apsilankymo pas pacientą metu jam atliekami visi reikalingi tiriamieji, gydomieji, slaugos ir kt. veiksmai, kurie yra numatyti specialisto teikiančio šias paslaugas medicinos normoje.

Slaugytojas atlieka veninio kraujo ėmimo procedūra, elektrokardiogramos užrašymas, žaizdų perrišimai, dirbtinių angų ir drenų priežiūra, kateterio naudojimas ir priežiūra, medikamentų administravimas ir t.t.

Slaugytojo padėjėjas teikia asmens higienos paslaugas, pagalbą prausiant ar maitinant pacientą, padėties keitimas, rytinė ir vakarinė higiena.

Kineziterapeutas nustato, gydo ir/ar kompensuoja judesių sutrikimą ir didina fizinį bei funkcinį pajėgumą. Padeda grąžinti ir lavina ne tik optimalią fizinę funkciją, bet ir optimalų sveikatingumą, fizinį pajėgumą bei gyvenimo pilnatvę (kokybę). Padeda išvengti ligų, simptomų, pažeidimų progresavimo, funkcijos ribotumo ir neįgalumo, kurį gali sukelti ligos, sutrikimai, būklės ar su(pa)žeidimai.

1.4. Paliatyviosios pagalbos paslaugos

Paliatyviosios pagalbos paslaugos skiriamos ligoniams, sergantiems gyvenimą trumpinančia, nepagydoma, progresuojančia liga, kurios bent vienas iš nurodytų progresavimo požymių yra raštiškai gydytojų konsiliumo ar gydytojų konsultacinės komisijos patvirtintas medicininėje dokumentacijoje. Paliatyviosios pagalbos paslaugoms gauti ligonį siunčia gydantis gydytojas. Paslaugas priklausomai nuo poreikio yra teikiamos Paliatyviosios pagalbos gydytojo, medicinos psichologo, slaugytojo, slaugytojo padėjėjo, socialinio darbuotojo.

Asmuo arba jo artimasis norėdami gauti šias paslaugas turi kreiptis į šeimos gydytoją, slaugytoją arba pirminę sveikatos priežiūros įstaigą, prie kurios yra prisirašęs.

1.5. Specialieji poreikiai - kam ir kada jie gali būti nustatyti

Sutrikus žmogaus sveikatai jam gali būti nustatytas ne tik neįgalumo ar darbingumo lygis, bet ir specialieji poreikiai. Kas tai yra ir kaip jie yra nustatomi? Specialusis poreikis – tai specialiosios pagalbos poreikis, atsiradęs dėl žmogaus įgimtų ar įgytų ilgalaikių sveikatos sutrikimų ir nepalankių aplinkos veiksnių. T. y. toks žmogus nėra savarankiškas, jam ilgiau ar trumpiau, o kartais ir nuolat, reikalinga kito žmogaus pagalba.

Kokie yra specialieji poreikiai? Specialieji poreikiai yra tokie:

- pirmo ir antro lygio nuolatinės slaugos,
- pirmo ir antro lygio nuolatinės priežiūros (pagalbos),
- lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensavimo.

Kokio amžiaus žmonėms gali būti nustatyti specialieji poreikiai? Tai nepriklauso nuo amžiaus. Specialieji poreikiai gali būti nustatyti tiek vaikui, tiek darbingo, tiek pensinio amžiaus žmogui.

Kas nustato specialiuosius poreikius? Specialiuosius poreikius nustato Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Nuo 2024 m. keičiasi negalios vertinimas: pokyčius lems žmogaus poreikiai.

Darbingumo lygį keis dalyvumo lygis. Iki šiol žmogui su negalia buvo nustatomas darbingumo lygis, nors nustatytas darbingumo lygis tik iš dalies yra siejamas su asmens galimybėmis dirbti. Žmogus su negalia, kaip ir visi visuomenės nariai, turi turėti teisę į visų gyvenimo sričių prieinamumą ar, kitaip tariant, dalyvavimą jose. Kadangi taikant naują negalios modelį bus atsižvelgiama į kliūtis, kurias reikia šalinti visose gyvenimo srityse, todėl darbingumo lygio sąvoką pakeis nauja – dalyvumo lygio – sąvoka.

Senatvės pensijos amžiaus sulaukusiems asmenims iki šiol nustatytas didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis jiems prašant taip pat bus prilyginamas dalyvumo lygiui: vidutinių specialiųjų poreikių lygis atitiks 40 proc. dalyvumo lygį, o didelių specialiųjų poreikių lygis atitiks 15 proc. dalyvumo lygį.

Siekiant, kad žmonės su negalia gautų operatyvią pagalbą, nuo 2024 metų negalią ir individualios pagalbos poreikį vertins bei pagalbos teikimo koordinavimą atliks viena įstaiga: Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra. Ji apjungs iki šiol veikusias dvi institucijas – Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybą ir Neįgaliųjų reikalų departamentą su pavaldžiomis įstaigomis. Norėdamas gauti siuntimą dėl negalios vertinimo, pirmiausia žmogus turės kreiptis į savo šeimos arba jį gydantį gydytoją, o jau tuomet į Agentūrą, kuri veiks „vieno langelio“ principu. Tai reiškia, kad Agentūra vertins negalią ir nustatys individualios pagalbos poreikius, sudarys pagalbos planą bei koordinuos šio plano įgyvendinimą.

2. Emocinė – psichologinė pagalba

Psichinė sveikata priklauso ir nuo fizinės sveikatos – sportuojantis, sveikai besimaitinantis, gerai išsimiegantis žmogus yra energingas ir optimistiškai nusiteikęs. Viena iš pagrindinių ir dažniausių psichikos negalios priežasčių yra depresija. Ji užima ketvirtą vietą tarp 10 pagrindinių visų ligų priežasčių. Prognozuojama, kad per ateinančius 20 metų depresija pakils į antrą vietą. Daugelis pajunta šaltojo, tamsiojo rudens – žiemos laikotarpio neigiamą poveikį, kuris vadinamas sezonine depresija.

Kur kreiptis emocinės (psichologinės) pagalbos?

Kaip gauti nemokama emocinę pagalbą žiūrėti Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos [svetainėje](#).

Šioje svetainėje rasite pirminę emocinę pagalbą bei skubią psichologinę ir psichiatrinę pagalbą teikiančių įstaigų kontaktus.

Skubią pagalbą teikia: Psichikos sveikatos centras, prie kurio esate prisirašę.

Apdraustiesiems privalomuoju sveikatos draudimu psichikos sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos nemokamai. Ligoninių priėmimo-skubiosios pagalbos skyriuose teikiama emocinė pagalba bandžiusiems pasitraukti iš gyvenimo ir patekusiems į ligoninę žmonėms.

Lietuvoje, kiekvienoje apskrityje, yra po kelis psichikos sveikatos centrus. SAM primena, jei žmogus susiduria su rimtesniais psichologiniais sunkumais, kad visi psichikos sveikatos centrai Lietuvoje teikia nuotolines psichiatrų ir psichologų konsultacijas, todėl šios paslaugos yra prieinamas pacientams, kuriems jų reikia. Yra galimybę gyventojams kreiptis pagalbos į psichikos sveikatos centrus ir anonimiškai, t. y. nenurodant vardo ir pavardės bei kitų asmens duomenų.

3. Odontologinės paslaugos

Odontologinės paslaugos – tai pirminės odontologinės pagalbos (dantų ėduonies, pulpito, kai kurių rūšių periodontito gydymas, dantų bei dantų šaknų traukimas, vaikų dantų ėduonies profilaktika, laikinų įtvartų uždėjimas gydant dantų traumas ir kt.), dantų protezavimo, odontologų specialistų konsultacija ir kitos paslaugos, kurias privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems pacientams ligonių kasos visiškai arba iš dalies kompensuoja iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų.

Ar galima iškviesti odontologą į namus? Žinoma, daug paslaugų patogų gauti namuose, tarp jų ir odontologijos! Ir, beje, susidomėjimas šia tema kasdien vis labiau pasireiškia, progresas nestovi vietoje. Kai kurios paslaugos yra nemokamai teikiamos namuose, tačiau kalbant apie odontologiją namuose, yra keletas niuansų ir kontraindikacijų. Modernios odontologijos praktikos ir nauja įranga leidžia teikti plačiausią paslaugų spektrą už odontologijos klinikos ribų. Taigi namuose, nepakenkiant kokybei, galima atlikti ne tik šalinimą, bet ir pilną gydymą ar net protezavimą. Svarbu yra surasti gerą odontologinę kliniką.

Protezavimas. Dantų protezavimas – tai dantų protezavimo paslauga, kurios metu yra atkuriami prarasti paciento dantys, stengiantis sugrąžinti visavertę dantų kramtymo funkciją. Šiuo metu galioja nustatyta dantų protezavimo paslaugų teikimo ir išlaidų kompensavimo iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto tvarka. Pagal šią tvarką teisę į dantų protezavimą, kompensuojamą iš biudžeto, turi šių kategorijų apdraustieji privalomuoju sveikatos draudimu:

- asmenys, kuriems sukako senatvės pensijos amžius;
- vaikai iki 18 metų;
- asmenys, Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo nustatyta tvarka pripažinti nedarbingais arba iš dalies darbingais;
- asmenys, kuriems buvo taikytas gydymas dėl burnos, veido ir žandikaulių onkologinės ligos.

Norėdami gauti dantų protezavimo paslaugas, asmenys turi kreiptis į gydymo įstaigą, prie kurios yra prirašyti (gydymo įstaiga turi būti sudariusi sutartį su teritorine ligonių kasa).

4. Kokios nemokamos pagalbos gali sulaukti klausos sutrikimų turintys pacientai?

Kur kreiptis? Pacientai, pajutę klausos sutrikimo požymių ar norintys pasitikrinti klausą, pirmiausia turi apsilankyti pas savo šeimos gydytoją. Įvertinęs sveikatos būklę, jis išduos siuntimą pacientui konsultuotis pas gydytoją specialistą – otorinolaringologą. Šis gydytojas nustatys žmogaus neprigirdėjimo laipsnį, nurodys, kokio tipo klausos aparato reikia ir pateiks medicinos dokumento išrašą. Gavusiam išrašą gyventojui per 180 kalendorinių dienų reikės kreiptis į pasirinktą įmonę, kuri yra sudariusi sutartį su Valstybine ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (VLK) dėl pacientų aprūpinimo kompensuojamaisiais klausos aparatais. Šių įmonių sąrašas skelbiamas ligonių kasų [interneto svetainėje](#).

Jei klausos aparatas nepadeda? Kai paciento klausos pažeidimas yra labai sunkus, o įprastos klausos gerinimo priemonės, tokios kaip klausos aparatai, yra neveiksmingos, gali būti taikomas kitas klausos reabilitacijos būdas, suteikiantis galimybę girdėti – kochlearinė implantacija.

5. Akies lęšiuko keitimo operacija

Akies lęšiuko keitimo operacija – tai privalomuoju sveikatos draudimu apdraustam pacientui atliekama operacija, kurios metu drumstas akies lęšiukas pakeičiamas dirbtiniu. Norint gauti iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo apmokamą (arba iš dalies apmokamą) paslaugą, pacientui dėl lęšiuko keitimo operacijos reikia kreiptis į gydymo įstaigą, sudariusią sutartį ir teritorine ligonių kasa.

Atsiradus regėjimo sutrikimams, pacientas pirmiausia turi kreiptis į savo šeimos gydytoją, kuris įvertins regėjimą ir, jei reikia, parašys siuntimą gydytojo oftalmologo konsultacijai. Šis gydytojas specialistas išsamiai patikrins regėjimą, ir, jei reikia, skirs tyrimus bei gydymą. Gydytojui oftalmologui nustatčius kataraktos diagnozę (dažniausiai ji nustatoma vyresnio amžiaus žmonėms), gali prireikti operacijos, kurios metu drumstas akies lęšiukas pakeičiamas dirbtiniu.

6. Medicinos priemonių nuoma

Medicinos priemonių nuoma – tai privalomuoju sveikatos draudimu apdraustiems asmenims teikiama paslauga, kurios išlaidos yra kompensuojamos iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšų. Išsinuomoti ir naudoti namuose galima dirbtinės plaučių ventiliacijos bei deguonies aparatus, paprastas ar išmaniąsias insulino pompas bei infuzines pompas – vadinamąsias skausmo pompas.

Medicinos priemonių nuomos išlaidos kompensuojamos tiems apdraustiesiems, kuriems medicinos priemonės pagal gydytojų konsiliumo išvadą yra būtinos sveikatos priežiūrai namuose užtikrinti. Medicinos priemonių nuomos bazinė kaina kompensuojama 100 procentų ir medicinos priemonių nuomos išlaidos kompensuojamos per įmones, kurios teikia medicinos priemonių nuomos paslaugas bei yra sudariusios sutartis su Valstybine ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (VLK). Nuomos paslaugas teikiančios ir su VLK sudariusios sutartis įmonės privalo užtikrinti apdraustųjų aprūpinimą medicinos priemonėmis netaikydamos priemokos dėl technologinių ypatumų.

Ar būtina pacientui skirti gydymą brangiomis medicinos priemonėmis namuose, nustato gydymo įstaigos, teikiančios stacionarines sveikatos priežiūros paslaugas, gydytojų konsiliumas. Jei reikalingi dirbtinės plaučių ventiliacijos ir deguonies aparatai, konsiliume turi dalyvauti bent vienas gydytojas pulmonologas, jeigu būtina insulino pompa – gydytojas endokrinologas.

7. Ligos išmoka

Ligos išmoka slaugantiems susirgusį šeimos narį arba nesergančio vaiko ar kito asmens priežiūrai mokama, kai dėl būtinybės juos slaugyti ar prižiūrėti asmuo praranda darbo

pajamas. Ligos išmoka mokama, jeigu asmuo yra apdraustas ligos socialiniu draudimu ir iki laikinojo nedarbingumo dienos yra sukaukę bent 3 mėnesių ligos socialinio draudimo stažą per paskutinius 12 mėn. arba bent 6 mėnesių ligos socialinio draudimo stažą per praėjusius 24 mėnesius.

Savarankiškai dirbantys gyventojai (išskyrus veiklą su verslo liudijimu) taip pat gali gauti ligos išmoką. Svarbu žinoti, kad ligos išmoka savarankiškai dirbančiam asmeniui skiriama tik tada, kai gyventojas yra apdraustas ligos socialiniu draudimu ir turi reikiamą ligos socialinio draudimo stažą.

8. Medicininė rehabilitacija

Medicininė rehabilitacija – tai kompleksinis medicininių rehabilitacijos metodų (kineziterapijos, ergoterapijos, klinikinio logopedo paslaugos, ortopedinių ir techninės pagalbos priemonių parinkimo ir pritaikymo, psichologinės ir socialinės pagalbos, gydomojo masažo, fizioterapijos, gydymo vaistais ir dieta, pacientų ir jų artimųjų mokymo) taikymas, siekiant atkurti sutrikusias paciento biopsichosocialines funkcijas arba, esant negrįžtamiems organizmo pakitimams, jas kompensuoti, arba palaikyti pasiektą paciento biopsichosocialinio funkcinio pajėgumo lygį.

Medicininę rehabilitaciją pacientui skiria ir siuntimą išrašo fizinės medicinos ir rehabilitacijos gydytojas ar gydantis gydytojas stacionare (atsižvelgdamas į fizinės medicinos ir rehabilitacijos gydytojo rekomendacijas). Fizinės medicinos ir rehabilitacijos gydytojas nustato rehabilitacijos trukmę ir sprendžia, ar rehabilitacijos paslaugos turi būti teikiamos ambulatoriškai, ar stacionare. Kokia rehabilitacinio gydymo rūšis ir gydymo trukmė bus pasirinkta, priklauso nuo paciento būklės, ligos sunkumo ir biopsichosocialinių funkcijų sutrikimų.